

питань на з'їзді не буде допущено. Що стосується Українського наукового товариства у Києві... воно буде запрошено, тільки тоді, коли будуть зібрані свідчення про їх правоздатність до роботи з археологічними питаннями» [6, с.2]. Такою відповіддю, а також ігноруванням рекомендацій Наукового товариства, Московське археологічне товариство образило й виявило свою неповагу до НТШ як до наукової інституції [6, с.2]. Незважаючи на зазначену у запрошенні можливість утворення спеціальної секції «Українських старожитностей», представники Московського археологічного товариства висловились проти українських рефератів і рішучо заявили, що не допустять утворення окремої секції. Враховуючи ворожий настрій Московського товариства до українських вчених, НТШ вкотре відмовилось від участі у Археологічному з'їзді [6, с.3].

Відмовившись від участі у з'їздах, НТШ спромоглося натомість на багате видання наукових рефератів про українську археологічну і культурну спадщину [6, с.3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Берест Р. Внесок Івана Франка у розвиток археологічної науки в Україні // Археологічні дослідження львівського університету. – Львів, 2006. – С. 11-16.
2. Булик Н. НТШ та археологічні студії до Першої світової війни. – Львів. – С. 58 – 67.
3. Булик Н. Львівська археологія ХІХ- початку ХХ століття: дослідники, наукові установи, музеї. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Львівський інститут економіки і туризму, 2014. – 304 с.
4. Булик Н. Наукові з'їзди ХІХ століття та участь у них львівських археологів // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Вип. 11, 2007. – С.387-393.
5. Маркевич О. ХІІ Археологічний з'їзд у Харкові 1902 р. // Записки НТШ, 1903. – Т.53. – С. 1 – 18.
6. Російські археологічні з'їзди й українські вчені // газета Рада. – 1908. – Вип. 134-135. – 4 с.
7. Франко І., Гнатюк В. Письмо до комітету археологічного з'їзду у Києві 20.08.1899. Справа участі делегатів НТШ в археологічному з'їзді // Літературно-науковий вісник. Львів, 1899. – Т.7. – Кн.9. – С.197 – 198.
8. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України) ф. 309, оп. 1, справа 114.

Роман ЗІНКЕВИЧ
(Львів, Україна)

ФЕНОМЕН БОРИСА ВОЗНИЦЬКОГО

Культурна спадщина є справжнім рушієм життя та прогресу людства. Культура – це основа розвинутої цивілізації, фундамент моралі та законодавства, економіки та політики.

У розбурханому океані сьогодення так легко втратити свою культурну ідентифікацію, матеріальну та духовну спадщину, тому людство звертається до надбань культури як до рятівного маяка та опори для відродження.

Сьогодні культурна спадщина страждає від людської байдужості та потребує захисту. Масштаби руйнування пам'яток культури, знищення шедеврів мистецтва ставить під загрозу існування самої цивілізації.

Тому важливо звернути увагу на діяльність патріарха українського музейництва, видатного культуролога Бориса Григоровича Возницького, праця якого є неоціненною та надзвичайно важливою для культури українського народу. Саме він збирав та дарував друге життя мистецьким скарбам в автентичному для них культурному середовищі.

Дослідження феномену є важливим для розуміння того, яку колосальну працю він зробив та який шлях пройшов, аби цінності України були збережені, популяризовані та відкриті для народу.

Як згадує Кузик С.: «Борис Возницький – людина з великої букви. Він денно іночно працював над примноженням і збереженням пам'яток національної і світової культури ... Він був вільною людиною не лише за зовнішніми ознаками, а передовсім за внутрішнім духовним світом. Його життєвий вибір як українця на 100 відсотків пов'язаний з долею українського мистецтва, яке він захищав, зберігав, популяризував, не дивлячись на різне ставлення офіційної влади, серед різних верств населення як у середині існуючої держави так і за її межами...» [6, с. 71].

Народився «рятівник скарбів» української культури 16 квітня 1926 року в селі Ульбарів Дубенського району Рівненської області. Зацікавлення культурними цінностями своєї місцевості почалися ще з раннього дитинства. Як згадує сам Б.Возницький: «Перший раз у музеї я був у 1939 році, коли, після закінчення шести класів польської школи в Дубно, поступав у гімназію... Біля гімназії знаходився дубнівський краєзнавчий музей, який я оглядав захоплено. До того постійно лазили у підземелля замку, шукали підземний хід, яким Андрія Бульбу циганка проводила» [4, с.5].

Після закінчення війни Б. Возницький їде вчитись до Львова в училище ім. І. Труша, далі Інститут імені І. Рєпіна Ленінградської академії мистецтв. Тут він усвідомив, що порятунок українського мистецтва стане сенсом та головною справою його життя [3].

Ще навчаючись в Академії молодий Борис Возницький почав цікавитися українським мистецтвом. На третьому курсі писав курсову «Українська дерев'яна церква», а вже на четвертому почав досліджувати творчість Й. Конзелевича. Йому мистецтвознавець присвятив дипломну роботу, хоча в Ленінграді про майстра нічого ще не знали, але оцінили роботу Возницького найвищою оцінкою. Тому це посприяло подальшому зацікавленню Й. Конзелевичем. Вже працюючи в українському музеї Б.Возницький почав збирати його роботи, з Білостоку привіз вітвар а з Воцатина іконостас 1722 року [7; 8; 9].

Бориса Возницького вважають гідним продовжувачем справи видатного українського діяча культури ХХст. Іларіона Свінціцького. Вчений, мистецтвознавець світового рівня, музеолог, Іларіон Семенович Свенціцький не тільки займався науковими дослідженнями, але й був одним з тих, кому завдячуємо збереженням шедеврів мистецтва та врятування їх від знищення. Його праця теж є важливим внеском в скарбницю духовних цінностей всього людства та достойний приклад подвижницької діяльності з охорони культурної спадщини [1, с.35].

Згадувала і про Б.Возницького Лада Міняєва, видатний вітчизняний мистецтвознавець, професор, член Української академії мистецтв. «Коли він став виконувачем обов'язків директора Львівської картинної галереї, Борис Григорович розширив обрії та став рятувати все, що могло бути знищеним: муровані і дерев'яні пам'ятки архітектури, меморіальні садиби, твори образотворчого і ужиткового мистецтва... При шаленій завантаженості завжди спокійний і маломовний, але рішучий, принциповий, щасливий саме процесом своєї діяльності ... Багатовекторна зацікавленість Бориса Григоровича вражає. Його особливістю, характерною рисою є конкретний зв'язок слова і діла. На все вистачало часу і, головне енергії. Все здавалось першочерговим, і це фактично без будь-якої підтримки держави і спонсорів. Завдяки своїй харизмі він заохотив до своїх планів навіть 1-го секретаря львівського обкому КПРС, деякі польські інституції, польських студентів-волонтерів...» [2].

Як згадує Т. Козирєва: «Його знали і шанували музейники не лише України — цілого світу. А інакше й бути не могло, бо за плечима патріарха музейної справи, академіка, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, заслуженого працівника культури України та Польщі, президента Українського національного комітету Міжнародної ради музеїв (ICOM) Бориса Возницького — понад 60 років самовідданої праці, покладеної на вітвар збереження національної культури. Хтось

навіть намагався порахувати, скільки пам'яток він врятував, і цифра вийшла неймовірна — близько сорока тисяч» [5].

Культурно-мистецька ситуація в західних областях України у період радянського адміністрування була доволі специфічною, і досягати важливих для української справи результатів організаційного порядку можна було тільки рішучими, вольовими кроками. Тому на очах Бориса Возницького відбулося чимало драматичних подій, що стосувалися української національної культурної спадщини. Але на фоні цього він був натхненним ініціатором дій, у яких проглядалася користь для всього суспільства і держави загалом. Так національна справа вкладалася в програму перетворень у західних областях Радянської України. Атеїстична доктрина партії відступала, коли про той чи інший мистецький артефакт кваліфіковано і переконливо промовляв Борис Возницький. Так, крок за кроком, здійснювалася музеєфікація Львівщини. Виростала нова філософія музейництва і культурного просвітництва [5].

«Епохою Возницького» називають час, коли жив і працював на користь збереження культури сам Борис Григорович, адже за цей час відбулося багато подій, які були переломними для української культури. У 1960-х роках посилювався партійний контроль над українськими науковими, бібліотечними та музейними установами, навчальними закладами, творчими спілками, видавництвами. Проте на противагу гостроті ситуації розростався дисидентський рух, народжувалися молоді літературні й мистецькі феномени. Адміністративні та інтелектуальні зусилля Бориса Возницького синхронізувалися з цими процесами, Борис Григорович як міг стимулював дослідницькі інтереси до української історії, мистецьких явищ великих епох минулого. На цьому шляху він зустрів інших сподвижників — Григорія Логвина, Ярослава Ісаєвича, Павла Жолтовського, Володимира Овсійчука та ін., з якими йому випала нагода здійснювати реконструкцію динамічних культурних взаємодій України з іншими суб'єктами мистецьких процесів у Європі. Характерно, що цікавість до епох Київської Русі, бароко і рококо, маньєризму і класицизму він поєднує з українським мистецтвом та культурою. Під особистим патронатом Возницького були практично всі найвидатніші художники, які мали європейський вишкіл — Ярослава Музика, Маргіт і Роман Сельські, Роман Турин, Омелян Ліщинський, Карло Звіринський, Данило Довбошинський, Дмитро Крвавич та інші [5].

Навіть в обставинах канонізованого чиновниками «соцреалізму» Борис Григорович запрошував у Львівську картинну галерею виставки таких масштабних європейських авторів, як Пабло Пікассо, Жан Карзу, Корнеліу Баба, Юрій Новосільський, Тадеуш Кантор та інших [5], бажаючи показати львів'янам, в якому контексті естетичних досвідів формувалися риси модерного українського мистецтва.

Отже, Борис Возницький був людиною з інноваційними ідеями для того часу. Він розпочав свою діяльність у дуже важкий період, а саме у часи радянської пропаганди, яка стосувалася насамперед культури. Мистецтвознавець був активним противником тоталітарного режиму. Внесок видатного Музейника в українську культуру і музейну справу є неоціненним. Він жив і творив поруч з нами, у наш час, його діяльність є зразком самовідданої професії, відповідальності та турботи про здобутки національної культури. Його по праву називали українським ангелом-охоронцем творів мистецтва, і він був справді незамінною для української культури людиною.

Продовж 50-річного директорства Бориса Возницького відбулися колосальні зміни в Україні, а саме була змінена соціально-економічна система. Унікальний талент Б. Возницького полягав у тому, що він умів налагоджувати контакти з можновладцями для своїх і громадських цілей, тобто для розбудови та розвитку музейної справи України. Борису Григоровичу вдавалося примножувати фонди, експозиційні площі, відкривати нові замки, філії та відділи. І в цьому як йому вдавалося це

все зробити, як вважає Б.Чайковський, є ще однією характерною рисою та гранню феномену «людини з великої букви» [10, с. 178].

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко В.І., Магазинщикова І.П., Моздир М.І., Тарасенко О.О. Культурна спадщина людства: збереження та використання . Навчальний посібник. – Львів, 2002. – 160 с. з додатками; іл.
2. Блог Національного художнього музею України: Міняєва Л. Спогади про Бориса Возницького [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://muzei-z-levamy.livejournal.com/1716.html>
3. Возницький Б . Автопортрет на тлі часу. – Львів, 2006. – 56 с. - 57 іл.
4. Возницький Б. Музей – моє життя // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо. – Львів, 2013 – С. 5 – 12.
5. Козирева Т. «Він не боявся робити добро» [Електронний ресурс] /<http://m.day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/vin-ne-boyavsya-robyty-dobro>
6. Кузик С. Він був українцем з великої букви // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо. – Львів, 2013 – С. 71-73.
7. Новак С. Борис Возницький зберіг національні реліквії на 20 мільярдів гривень // газета Вісник - 13 липня 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.lutsk.ua/news/ukraine/regions/volyn/1835/>
8. Руденко Н. В. Внесок Бориса Возницького в охорону та збереження пам'яток культури України (до 90-ліття від дня народження) // Драгоманівські історичні студії : збірник наукових праць молодих істориків / ред. І. Г. Ветров. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. - Вип. 3 (7). – С. 245 – 254.
9. Філевич Н. Львівська галерея мистецтв. Колектив та його директор/ Н.Філевич // Львів: Центр Європи. – 2001. – 60 с.
10. Чайковський Б. «Щось треба робити» // Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо. – Львів, 2013 – С. 173-179.

*Іван ЗУЛЯК,
Андрій КЛІШ
(Тернопіль, Україна)*

РОЛЬ «ПРОСВІТИ» ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

«Просвіті» Західної України належить особлива роль у культурно-просвітньому русі міжвоєнного періоду. Забезпечуючи гармонійний і всебічний розвиток українства, вона сприяла формуванню культурного поступу нації, виступала важливим чинником і критерієм морального й духовного збагачення суспільства, консолідуючи навколо своїх просвітніх осередків широкий загал українства, спираючись на ґрунтовно розроблену ідейно-теоретичну основу, внесла значний вклад у формування національної свідомості українства, пропагуючи й втілюючи в життя ідею розвитку музейної справи, збереження духовної спадщини нації.

Актуальність наукової проблеми обумовлена необхідністю вивчення та узагальнення досвіду діяльності товариства у Західній Україні в розвитку музейної справи, збереженню духовної спадщини українського народу. Всебічний і ґрунтовний аналіз вивчення проблеми служитиме збагаченню знань про місце і роль інституції у розв'язанні цього важливого питання у складних умовах міжвоєнного періоду.